

EESTI
VEE-
ETTEVÖTETE
LIIT

ALATES
1995

Radioaktiivsete jäätmete tekkimine Kambrium-Vendi veehaaret kasutavates veetöötlusjaamades

Teabepäev Keskkonnaministeriumis

22.05.2015

Madis Kiisk, PhD
Maria Leier

Teemad

- Projekti tutvustus
- Projekti eesmärk
- Projekti kulg – valim, proovid, analüüs
- Tulemused
- Kokkuvõte ja järeldused
- Arutelu ja küsimused

Projekt tutvustus

- TÜ FI keskkonnafüüsika labor ja EVEL
- 01.08.2014-31.05.2015
- KIK
- KORAK 2008-2017 rakendusplaan:

Eesmärk 2 Vähendada radioaktiivsete jäätmetega ja nende käitlemisega seotud ohte

2.1. Radioaktiivsete jäätmete käitlemise süsteemi arendamine

2.1.11. Looduslike radionukliide sisaldavate jäätmete käitlemise süsteemi loomine, lisauuringute läbiviimine ja ekspertide kaasamine

Projekti eesmärk

- Kas ja kui suur osa Cm-V veehaaret ja raua- või mangaaniärastust kasutavatest veetöötlusjaamadest toodavad radioaktiivseid jäätmeid?
- Kas kiirgusohutuse seisukohast võib olla tegemist kiireloomulist lahendust vajava probleemiga?

Projekti kulg: Valim

- Aluseks Eesti veevärkide ülevaatlik tabel (Terviseamet, august 2014)
- 3 kriteeriumi:
 1. Cm-V või alamveehaarde tarbimine täielikult või osaliselt;
 2. Fe ja Mn ja/või Ra-ärastus
 3. Veetarbijate ja veetoodangu hulk.

VTJ	Põhjavee kiht	Tootlikkus ööpäevas	Teen. elanike arv
Viimsi Vesi AS	C-V	4 500 m ³	11 000
Järve Biopuhastuse OÜ – Ahtme VTJ	Q+V2vr	3 000 m ³	45 500
Rakvere Vesi AS	C-V	1 650 m ³	16 000
Paldiski Linnahoolduse OÜ	C-V	1 500 m ³	4 150
Loo Vesi OÜ – Loo aleviku VTJ	C-V / O-C	700 m ³	2 200
Kovek AS – Vanamõisa VTJ	C-V / O-C	445 m ³	4 500
Tallinna Vesi AS – Toome-Õitse VTJ	C-V	430 m ³	4 650
TS Energia AS OÜ	C-V	400 m ³	0
Kunda Vesi AS	V2vr	360 m ³	4 500
Esmar Vesi OÜ	C-V	350 m ³	3 000
Järve Biopuhastus OÜ – Püssi VTJ	V2vr	270 m ³	1 083
Tallinna Vesi AS – Raba VTJ	C-V	245 m ³	6 000
Järve Biopuhastuse OÜ – Kohtla-Nõmme VTJ	V2vr+Gdo v	220 m ³	1 015

VTJ	Põhjavee kiht	Tootlikkus ööpäevas	Teen. elanike arv
Tallinna Vesi AS – Jugapuu VTJ	C-V	200 m ³	3 070
Saku Maja AS – Kannikese VTJ	C-V	150 m ³	1 000
Tallinna Vesi AS – Segu VTJ	C-V	100 m ³	1 245
Tallinna Vesi AS – Pika-Voolu VTJ	C-V	195 m ³	5 900
Tallinna Vesi AS – Laagri VTJ	C-V	80 m ³	307
AS Saku Õlletehas			
Loksa Haljastus OÜ			
Keila Vesi AS			
Strantum OÜ			

Projekti kulg: Proovivõtt (1)

- Perioodil nov. 2014.a – märts 2015.a
- Filtermaterjalist, toor- ja tarbijaveest
- Valdavalt võeti proove laboritöötajate poolt

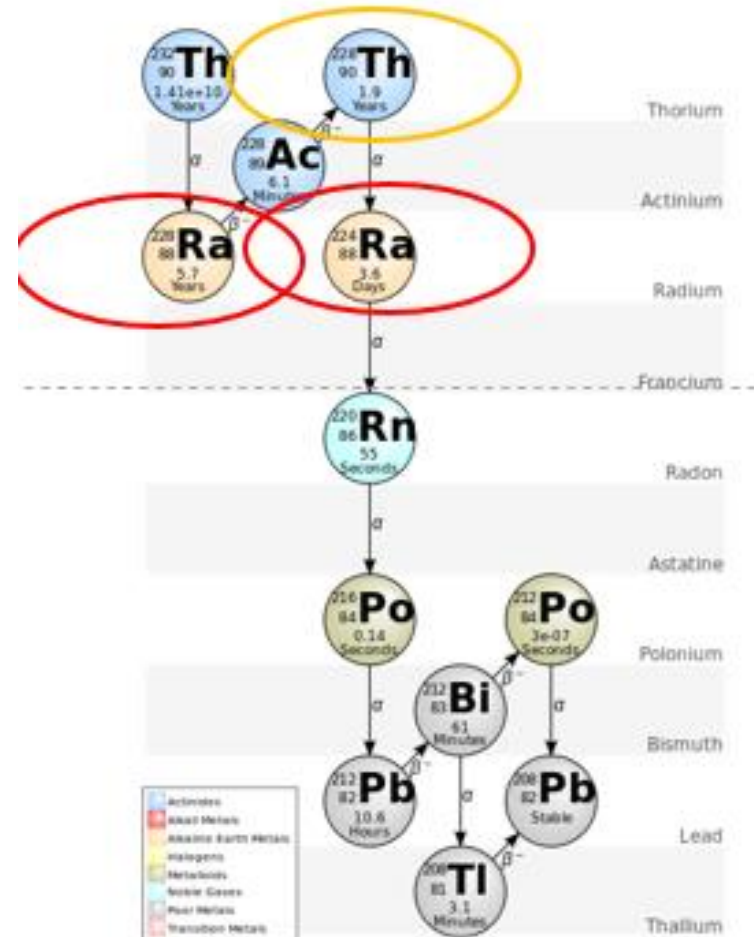

Projekti kulg: Analüüs

- **Tahked proovid:**
 - Kuivatus, sulgemine
 - Gammasepektromeeriline mõõtemeetod
- **Veeproovid:**
 - Kaassadestamismeetod
 - M601: Raadiumi isotoopide aktiivsuse kontsentratsioonide määramine vees gammasepektromeerilisel mõõtemeetodil
 - EN ISO/IEC 17025:2005

Radionukliidid

- Ra-226/Ra-228: esineb toorvees
- Th-228: sissekasvamine

Seadusandlus

Filtermaterjal:

Radionukliid	Väljaarvamistase
Ra-226	10 000 Bq/kg
Ra-228	10 000 Bq/kg
Th-228	1 000 Bq/kg

VV määrus: Väljaarvamistasemete tuletamise alused ja radionukliidide väljaarvamistasemed (2010)

Vesi:

	Piirväärtus
Efektiivdoos	0,1 mSv/a

Sotsiaalministri määrus nr 82: Joogivee kvaliteedi- ja kontrollnõuded ning analüüsimeetodid (2007)

Tehniline kirjeldus (1)

Filtermaterjal	Tüüp	VTJ(-d)
Hydrolit MN-I [®]	MnO ₂	TS Energia OÜ, Tallinna Vesi AS
Aqua Mandix [®]	purustatud MnO ₂	Loo Vesi OÜ, Tallinna Vesi AS, Kovek AS
Everzit Mn [®] ja Everzit N [®]	antratsiit ja MnO ₂	Esmar Vesi AS
FMH [®] ja Zeolith N [®]	MnO ₂ -ga kaetud granuleeritud dolomiit, hüdradiseeritud alumiiniumsilikaat	Viimsi Vesi AS
Magno-DOL [®]	CaCO ₃ + MgO	TS Energia
Manganeese Greensand Plus [®]	glaukoniit	Järve Biopuhastus OÜ, Saku Maja AS
Nevtraco-I [®]	CaCO ₃	TS Energia, Tallinna Vesi AS

Kvartsliid ja kruus: Kunda Vesi AS, AS Tallinna Vesi Raba VTJ, Järve
Biopuhastus OÜ Kohtla-Nõmme VTJ
Graniitliid: Rakvere Vesi AS

Tehniline kirjeldus (2)

VTJ	FM'i kogus [t]	FM'i vanus [a]	Tootlikkus ööpäevas
Järve Biopuhastuse OÜ – Ahtme VTJ	194	2,7	3 000 m ³
Viimsi Vesi AS	160	2,9	4 500 m ³
Rakvere Vesi AS	101,35	14	1 650 m ³
Paldiski Linnahooduse OÜ	56	1,3	1 500 m ³
Kunda Vesi AS	17	15,9	420 m ³
Esmar Vesi OÜ	13,25	0,1	350 m ³
Kovek AS – Vanamõisa VTJ	7,9	3,5	445 m ³
Tallinna Vesi AS – Toome-Õitse VTJ	6,7	9	430 m ³
Tallinna Vesi AS – Pika-Voolu VTJ	6,7	9	195 m ³

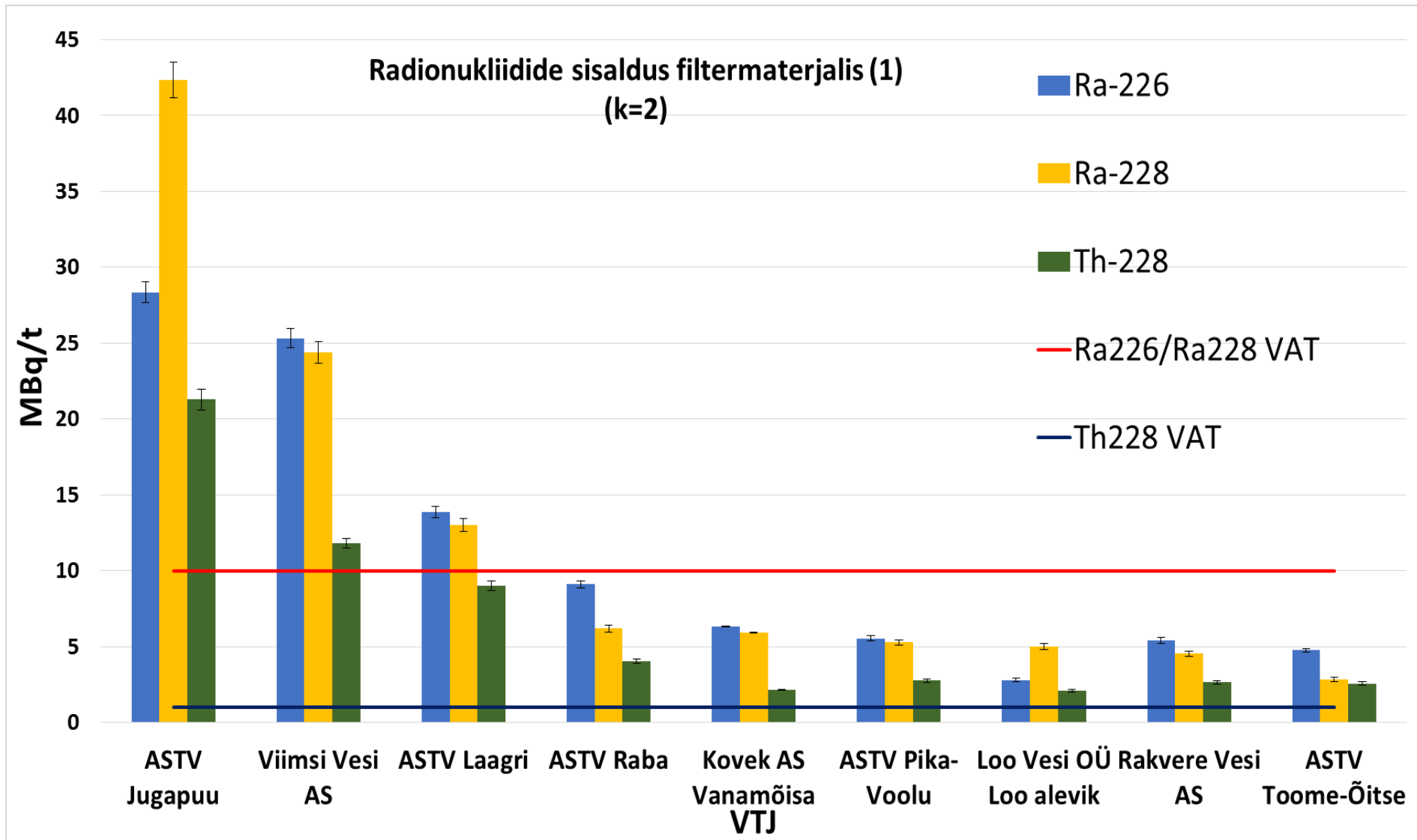

Tehniline kirjeldus (3)

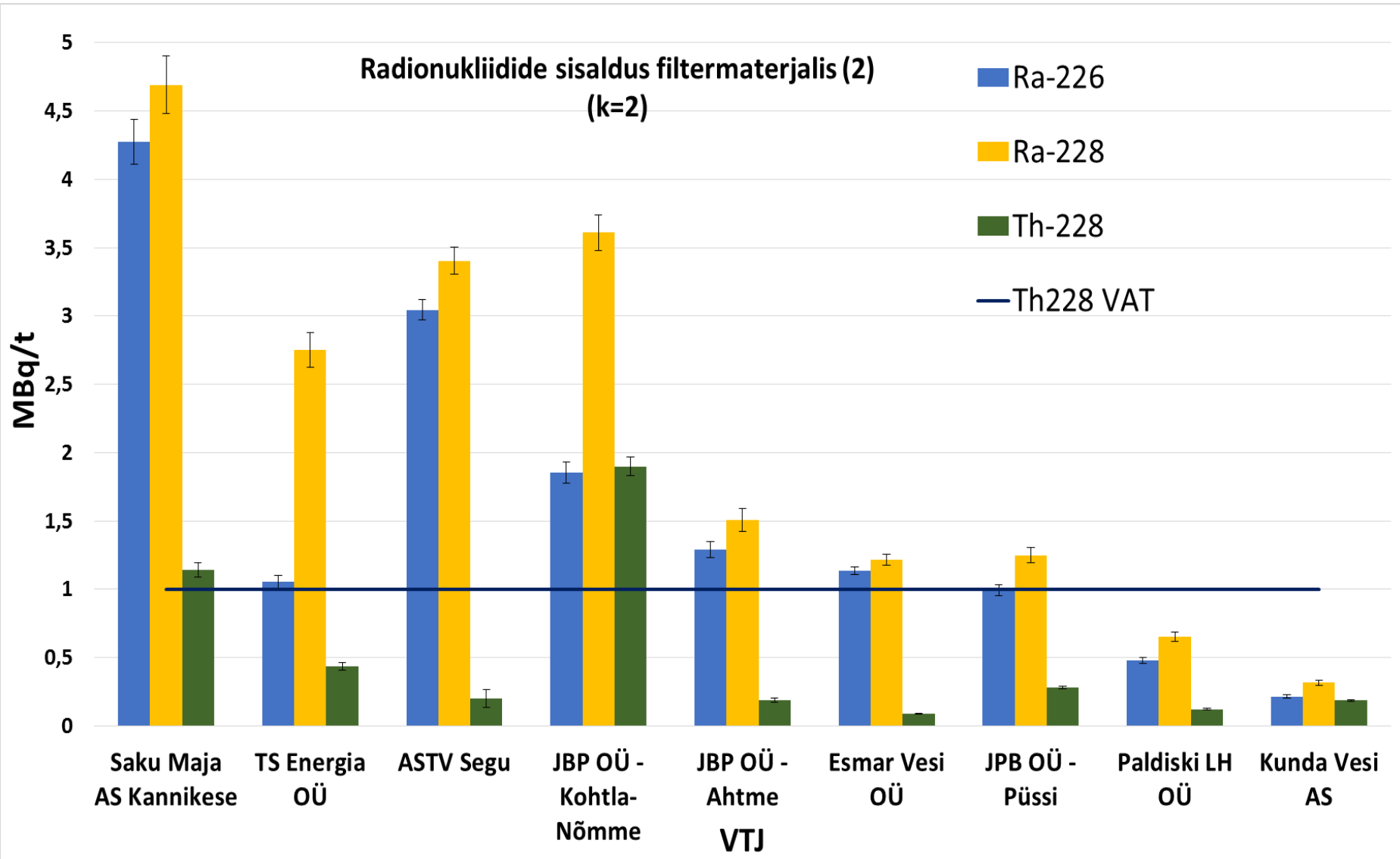
VTJ	FM'i kogus [t]	FM'i vanus [a]	Tootlikkus ööpäevas
TS Energia AS OÜ	6,2	2,6	400 m ³
Tallinna Vesi AS – Raba VTJ	5,95	9,8	245 m ³
Tallinna Vesi AS – Segu VTJ	5,6	8,1	100 m ³
Järve Biopuhastuse OÜ – Kohtla-Nõmme VTJ	4,1	20,2	220 m ³
Tallinna Vesi AS – Jugapuu VTJ	3,3	13,4	200 m ³
Loo Vesi OÜ – Loo aleviku VTJ	2,95	5,9	700 m ³
Tallinna Vesi AS – Laagri VTJ	2,8	13,9	80 m ³
Järve Biopuhastus OÜ – Püssi VTJ	1,79	0,6	270 m ³
Saku Maja AS – Kannikese VTJ	1,7	1,1	15 m ³
KOKKU:	597,22		

Tulemused: FM (1)

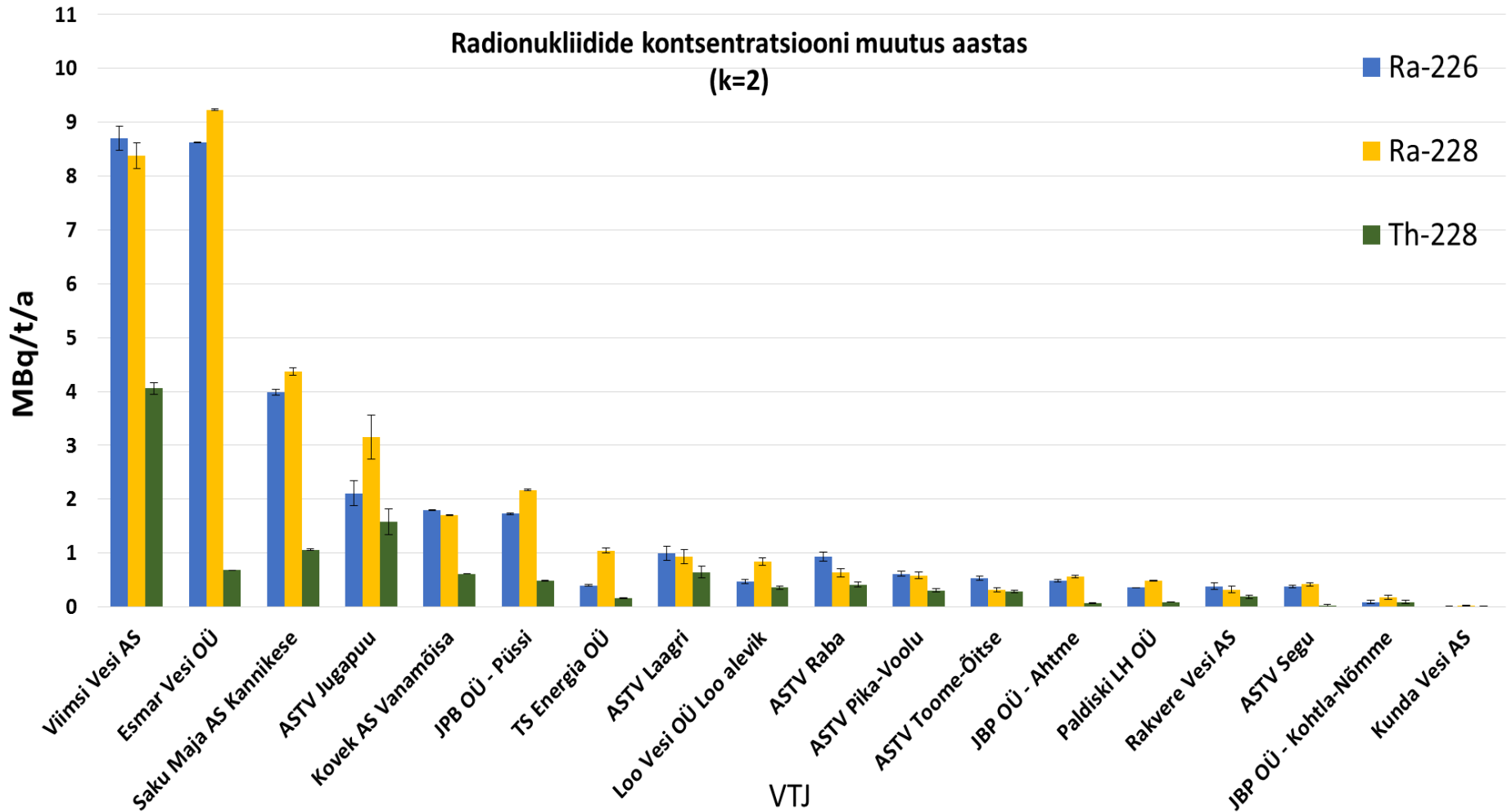

Tulemused: FM (2)

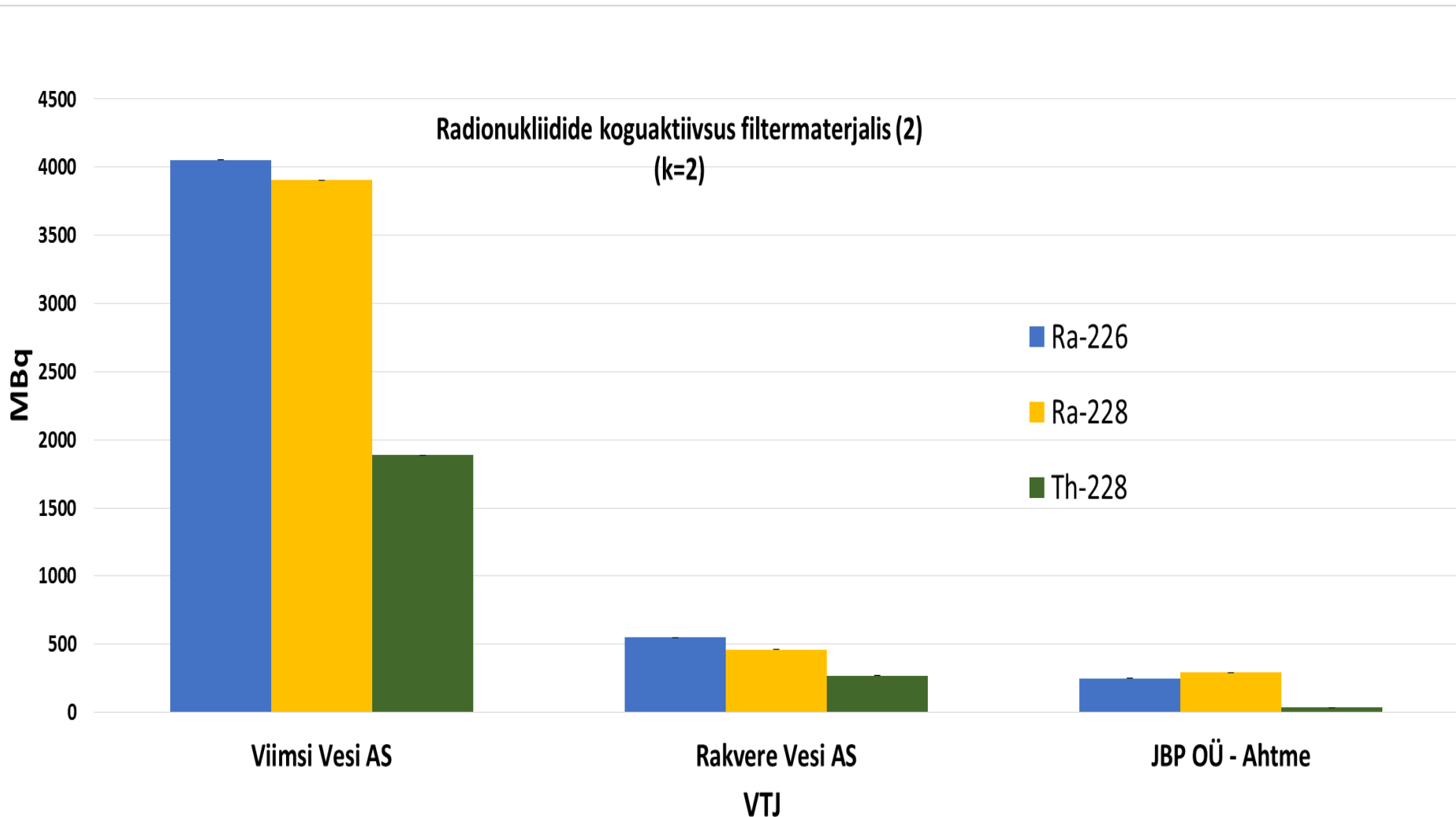

Tulemused: FM (3)

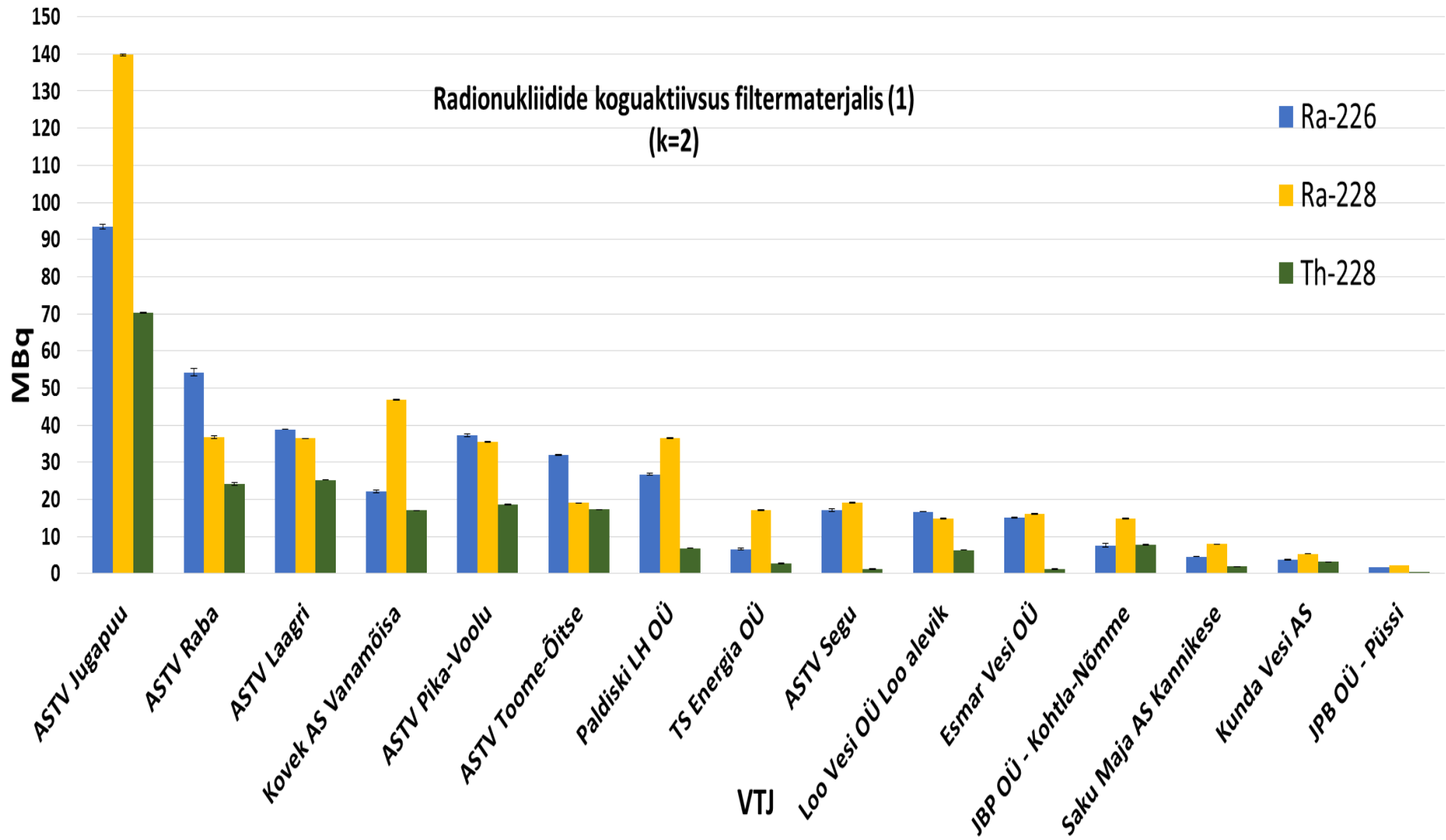

Tulemused: FM (4)

Tulemused: FM (5)

Tulemused: FM'i üldtabel

Radionukliidide kontsentratsioon filtermaterjalis [MBq/t]:

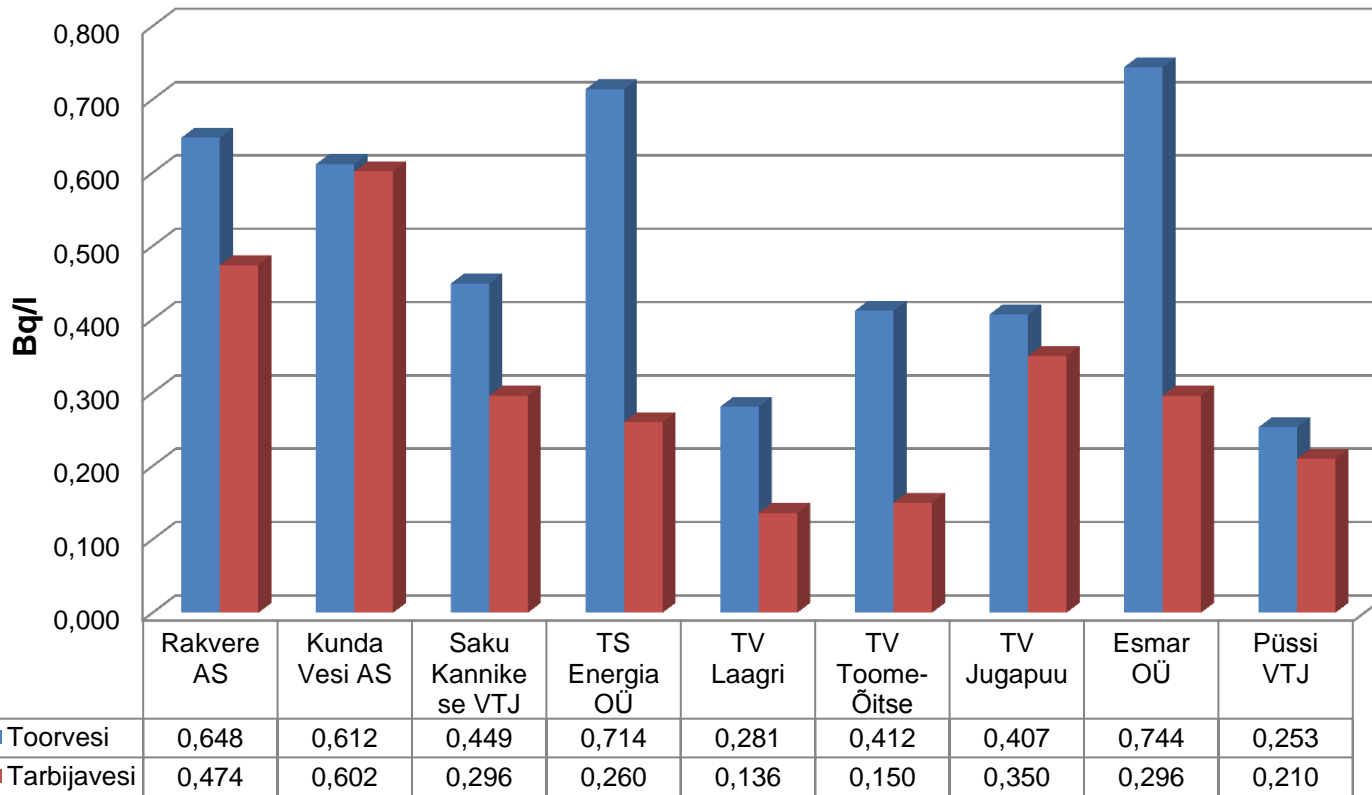
	Ra-226	Ra-228	Th-228
KESKMINE	6,44	7, 16	3,50
STANDARDHÄLVE	8,19	10,43	5,45
MIN	0,21	0,32	0,09
MAX	28,34	42,34	21,28

Radionukliidide kontsentratsiooni muutus aastas[MBq/t/a]:

	Ra-226	Ra-228	Th-228
KESKMINE	1,81	1,96	0,62
STANDARDHÄLVE	2,67	2,73	0,95
MIN	0,01	0,02	0,01
MAX	8,71	9,23	4,06

Tulemused (1)

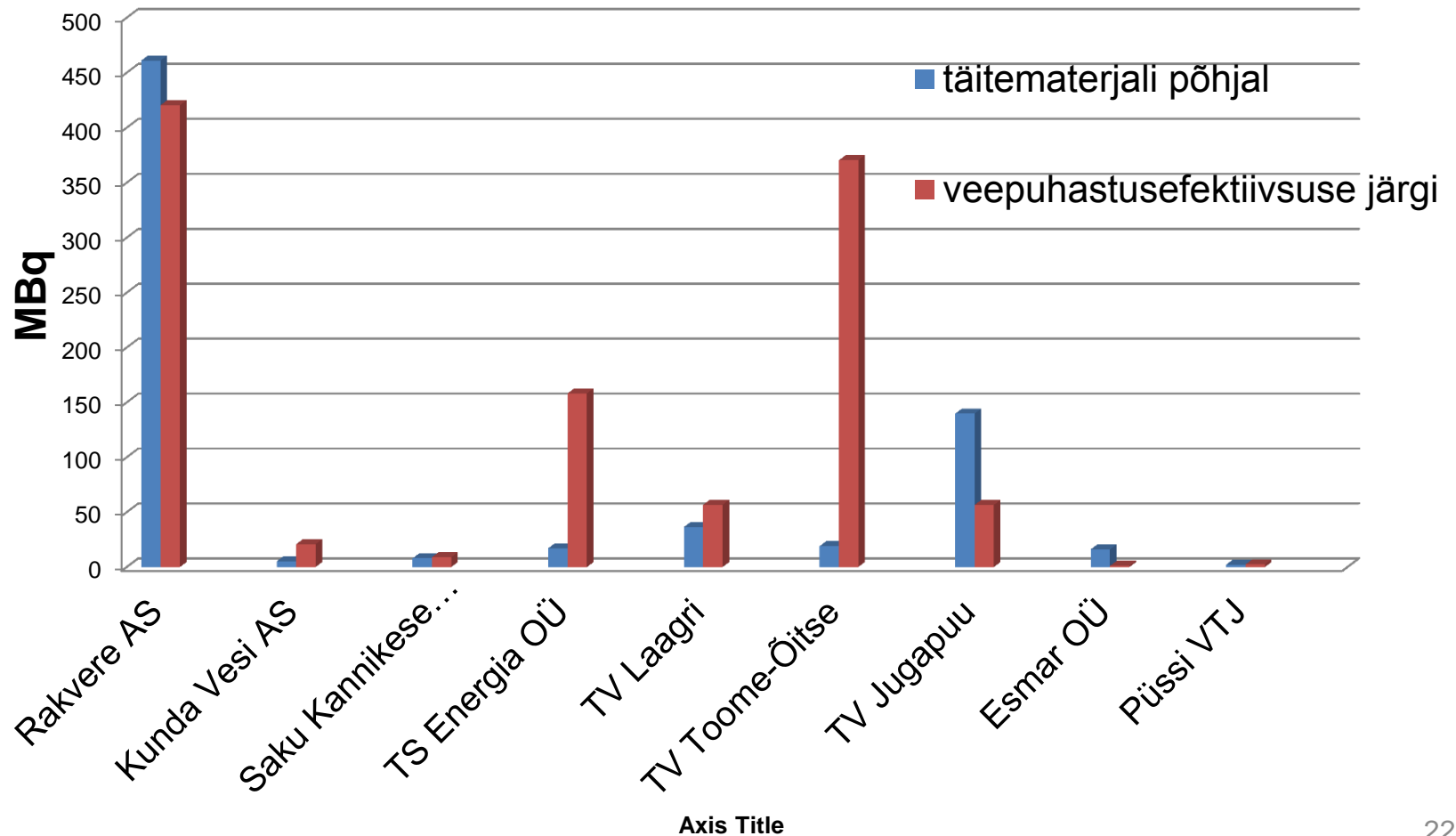
Veetöötlusjaamade Ra-228 puhastusefektiivsus

VTJ	efektiivsus %
Rakvere AS	27
Kunda Vesi AS	0
Saku Kannikese VTJ	34
TS Energia OÜ	64
TV Laagri	52
TV Toome-Õitse	64
TV Jugapuu	14
Esmar OÜ	60
Püssi VTJ	17

Tulemused (2)

Ra-228 koguaktiivsuste võrdlus

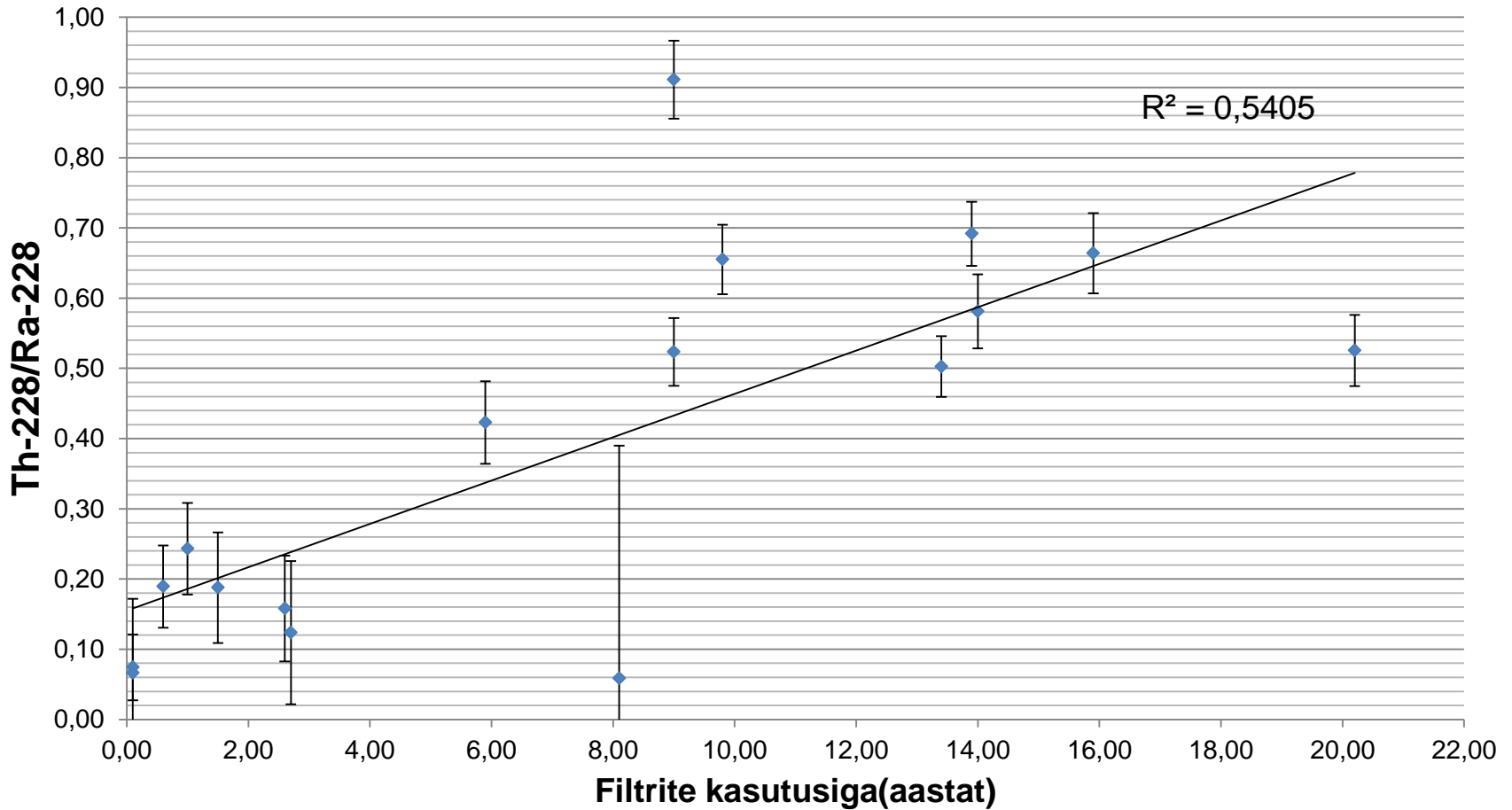
Tulemused (2)

VTJ	veeproovide	tahkete proovide	täitematerjali
	põhjal	põhjal eluajal	
	Ra-228	Ra-228	
	MBq	MBq	aastat
Rakvere AS	420	461	14
Kunda Vesi AS	21	5,4	16
Saku Kannikese VTJ	9,0	7,9	1
TS Energia OÜ	158	17	3
TV Laagri	57	36	14
TV Toome-Õitse	370	19	9
TV Jugapuu	57	140	13
Esmar OÜ	1,1	16	0,1
Püssi VTJ	2,4	2,2	0,6

Tulemused (3)

Th-228/Ra-228 vs. täitematerjali kasutusiga

Kokkuvõte (1)

Ks. väljaarvamistaset ületab 18 vtj-st:

- Ra-226 – TV Laagri, TV Jugapuu, Viimsi
- Ra-228 - TV Laagri, TV Jugapuu, Viimsi
- Th-228 – 11 tk (TV Laagri, TV Jugapuu, Viimsi, Saku Kannikese, Loo vesi, Rakvere, TV Õitse-Toome, TV Pika-Voolu, TV Raba, Kovek As, Järve Biopuhastus Kohtle-Nõmme vtj.)

Kokkuvõte (2)

- **Iga-aastaselt lisandub:**

Ra-226 – 1900 MBq/a

Ra-228 – 1700 MBq/a

Th-228 – 700 MBq/a

(domineerib Viimsi Vesi ASi vtj.)

- **Valimi suurus võrreldes kogu Cm-V kasutusega:**

Kogu Cm-V tarbimine – ca 15 200 000 m³

valimis VTJ-de tarbimine – ca 7 200 000 m³

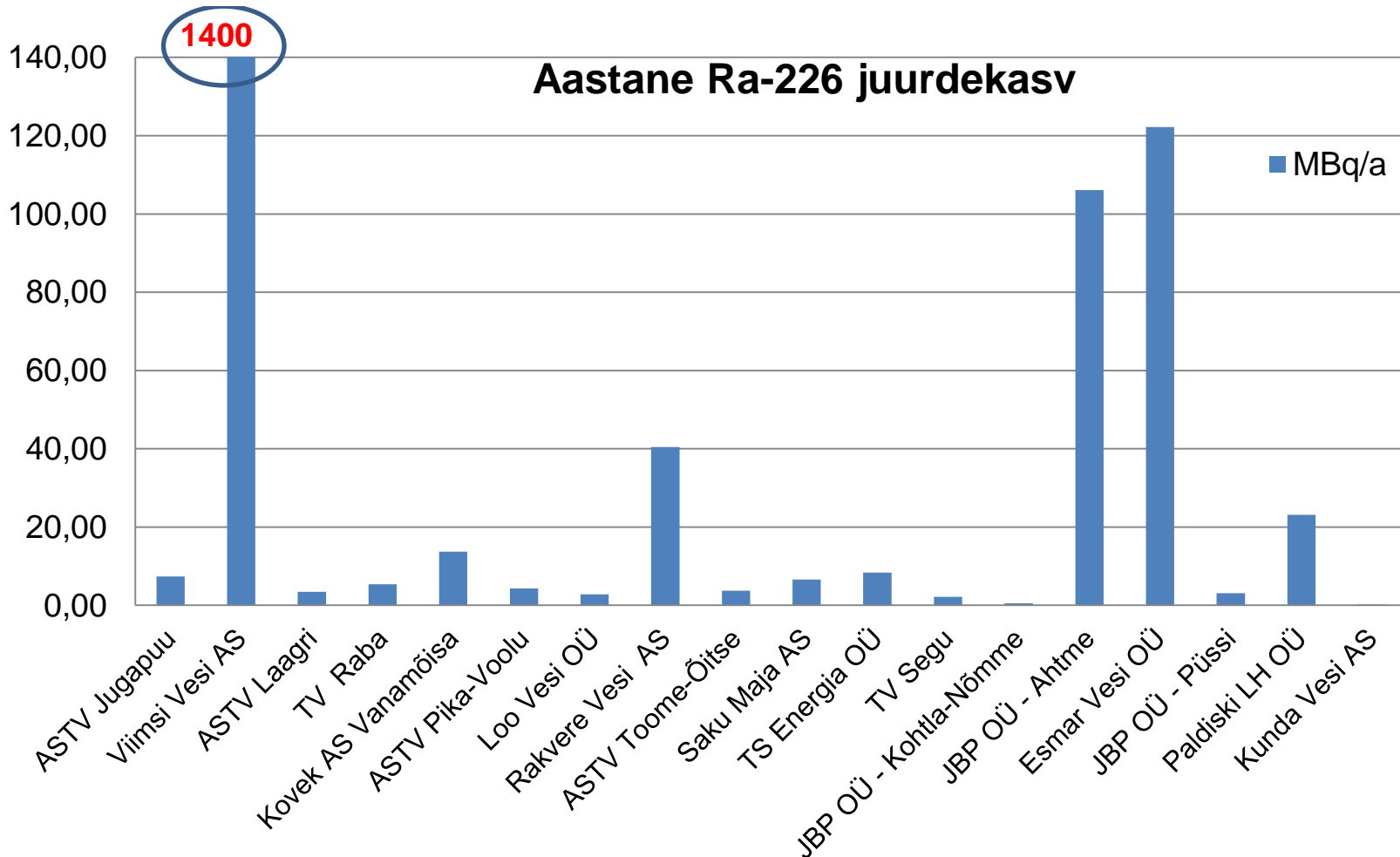
Kogu Cm-V tarbijate arv – ca 233 000

projekti valimi tarbijate arv – ca 116 000

Järeldused (1)

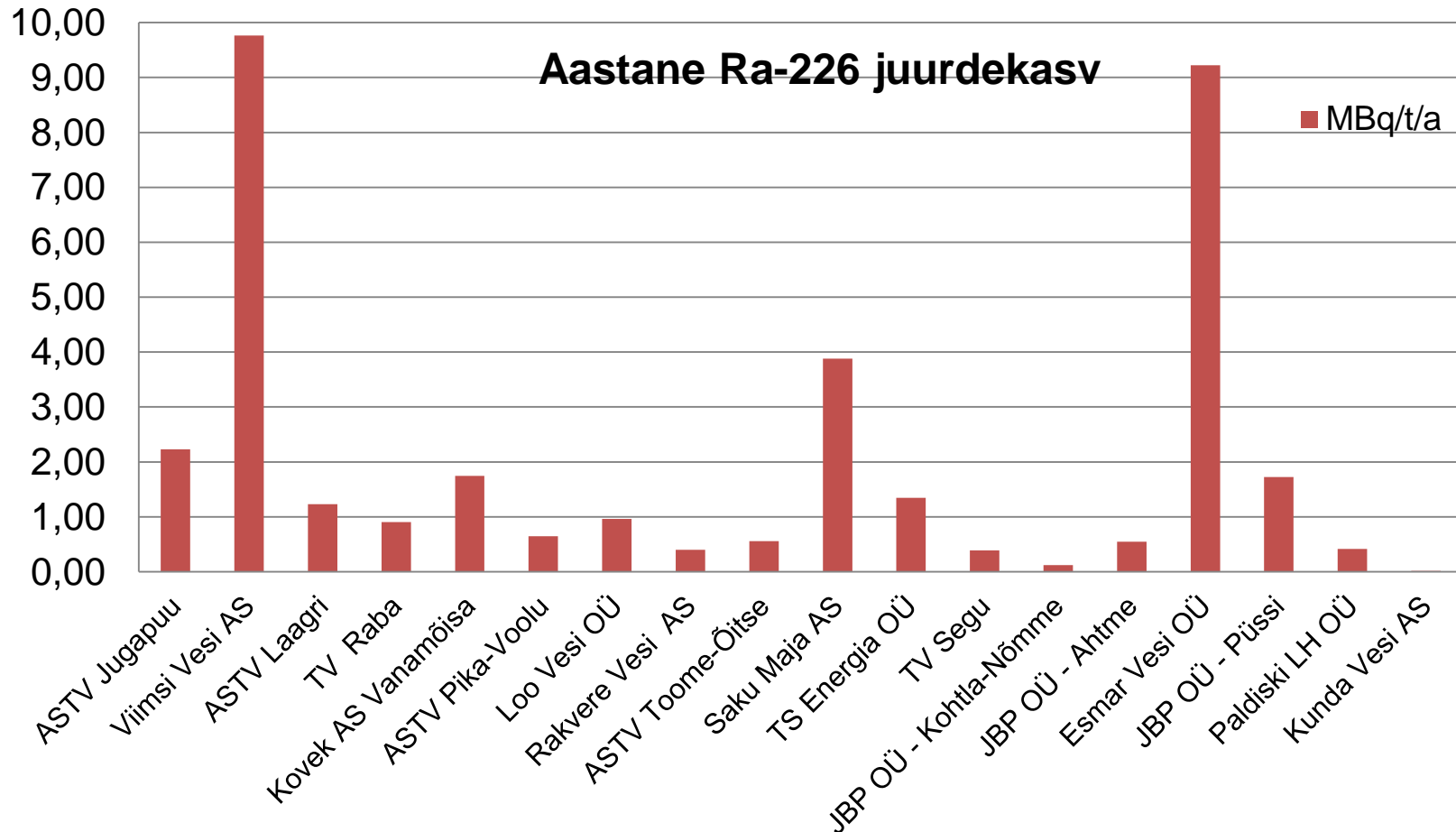
- Ra-226, Ra-228 ja Th-228 akumulatsioon ebaühtlane, aga mõõdukas

Järeldused (1)

- Ra-226, Ra-228 ja Th-228 akumulatsioon ebaühtlane, aga mõõdukas

Järeldused (2)

- VTJ-d ei kontrolli raadiumi ärastusvõimet ega radioaktiivsete jäätmete teket

VTJ	efektiivsus, %
Rakvere AS	27
Kunda Vesi AS	1
Saku Kannikese VTJ	34
TS Energia OÜ	64
TV Laagri	52
TV Toome-Õitse	64
TV Jugapuu	14
Esmar OÜ	60
Püssi VTJ	17

Mis edasi?

- Ilmselt vajaksime kiiritusradade ja töötajate doosihinnanguid
- Milline seisukoht võetakse tekkiva madalaktiivsusega materjali suhtes
- Kas võetakse nõuks kulu/tulu hinnangu tegemine - efektiivdoos versus veetöötlemine...

Lahendused?

- Veetöötlustehnoloogia parem kohandamine Cm-V raadiumi sisalduse suhtes
-leevendab dilemmat valikul:
joogivee kvaliteet – radioaktiivsete jäätmete teke ning kulu tõus

Täna tähelepanu eest!